

MBSTS 2024

**DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
MESLEKİ BİLGİLER SEVİYE TESPİT SINAVI**

MBSTS

KONU ANLATIMLI

QR Kodu Okutarak
Video Dersleri İzleyebilirsiniz

**VIDEO
DESTEKLİ**

PEGEM AKADEMİ

Komisyon

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI MESLEKİ BİLGİLER SEVİYE TESPİT SINAVI KONU ANLATIMLI

ISBN 978-625-6764-24-8

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayinevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

4. Baskı: 2023, Ankara

Proje-Yayın: Nilay Balın
Dizgi-Grafik Tasarım: Tolga Durğun
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
(0312 341 36 67)

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.
No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Değerli Okuyucularımız,

Diyaret İşleri Başkanlığının düzenlemiş olduğu “Meslekî Bilgiler Seviye Tespit Sınavı (MBSTS)” için hazırlanan bu yayınlımızda dini kavramlar dikkatle ele alınarak ilgili konular kapsamında alanında uzman yazar komisyonumuz tarafından hazırlanmıştır.

Kitabımızdaki konularda teorik çerçeve net bir şekilde çizilmiş, çözümlü ve cevaplı testler ile pratiğe ilişkin sorulara yer verilmiştir. Anlatılan konuların zihinde somutlaşması için konuların arasına yazar notları, şemalar ve tablolar da eklenmiştir. Okuyucuların toplam iş yükü gözetilerek, öz ve net bilgilerden uzaklaşmadan, güncel ve çalışmalarını pekiştirecek yöntemleri sunmak amacıyla özenle hazırlanan bu yayınınızın sınava hazırlanan siz değerli okuyucularımıza katkı sağlamasını diliyoruz.

Kitaba ilişkin sorularınızı pegem@pegem.net adresine e-posta yoluyla ya da **0538 594 92 40** numarasına WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Pegem Akademi

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;

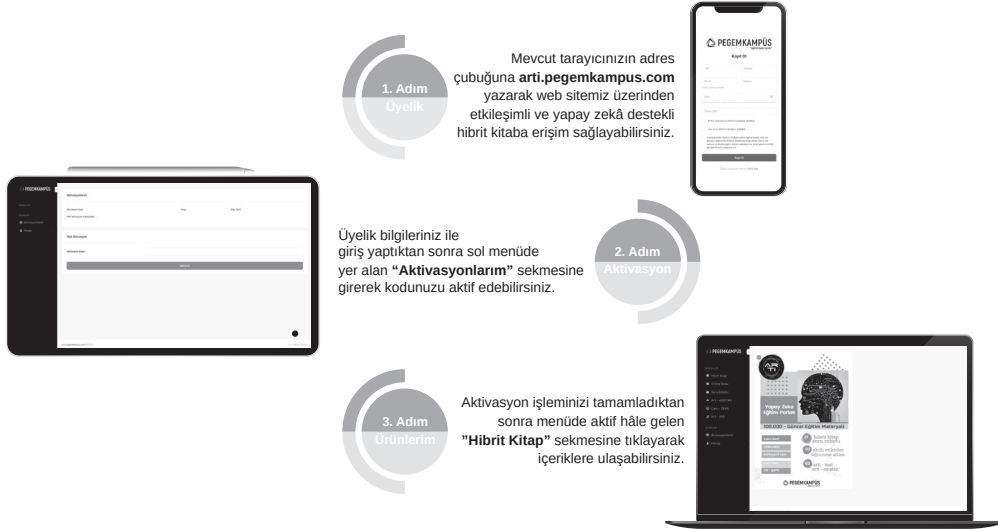

- 1 Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.

Yapay zekâ, bırakılan etkileşimler sonrasında kullanıcıların başarı durumlarını tespit ederek karşılıklarına bir analiz ekranı çıkarmaktadır.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden hibrit kitabınıza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

Aktivasyon kodu kitabınızın ilk sayfasında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 30.04.2024 tarihine kadar geçerlidir.
Hibrit kitaplara kasım ayı itibarıyla erişim sağlanacaktır.

Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

1. BÖLÜM

Kur'an'ı Kerim'in Muhtevasını Anlamak - Tecvid ve Tefsir Usûlü..... 1

2. BÖLÜM

Hadis ve Hadis Usûlü 55

3. BÖLÜM

Fıkıh - İslam Hukuku..... 85

4. BÖLÜM

İslam İbadet Esasları (İlmihal)..... 130

5. BÖLÜM

Kelam (Akaid)-İslam İnanç Esasları 188

6. BÖLÜM

İslam Mezhepleri ve Akımları..... 245

7. BÖLÜM

İslam Tarihi 288

8. BÖLÜM

Dinler Tarihi..... 360

KUR'AN'IN NÜZULU VE METİNLEŞMESİ

Kur'an'ı Kerim, yüce Allah tarafından insanlığa gönderilmiş en son ilahi kitaptır. Son peygamber Hz. Muhammed'e yaklaşık yirmi üç yılda nazil olmuştur.

Kur'an'ın Nüzul Süreci: Vahiy

Sözlük Anlamı: V-h-y kelimesinin mastarı olup gizli ve süratli bildirmek, seslenmek, fısıldamak, emretmek, telkin etmek, ilham etmek, işaret etmek, yazı yazmak, bir şeyi başkasına intikal ettirmek, elçi göndermek ve içgüdü anlamlarına gelir.

Terim anlamı: Yüce Allah'ın insanlara ulaştırılmasını istediği mesajlarını peygamberlerine, alışılmışın dışında gizli bir yolla süratli bir şekilde iletmesidir.

Vahyin Başlangıcı: Hz. Aişe, Resulullah'ın vahiy başlangıcının uykuda sadık rüya görmekle olduğunu bildirmiştir. Bu arada yalnızlık kendisine sevdirmiş, Resulullah Hira Mağarası'na çekilerek ibadete dalmıştır. Bu duruma "Tahannus" denir.

Bu durum 27 Ramazan 610 tarihine kadar devam etmiştir. Bu tarihte yine Hira Mağarası'nda iken Cebrail ona gelip "Oku!" demiş Resulullah "ben okuma bilmem" cevabını vermiştir. Üçüncü defa meleğin aynı soruyu sorması sonrasında Alak sûresinin ilk beş ayeti nazil olmuştur. Korku içindeki Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin yanına giderek olanları anlatmıştır. Hz. Hatice Resulullah'ı teskin ettikten sonra Hz. Hatice'nin amca oğlu ve aynı zamanda bir bilgin olan Varaka b. Nevfel'in yanına götürerek olanları anlatmıştır. Varaka, Hz. Peygamber'e gelenin Cebrail olduğunu müjdelemiştir.

Sonrasında vahiy bir müddet kesilmiş (fetre-i vahiy) daha sonra Müddessir sûresinin baş tarafı nazil olmuştur.

Vahyin Çeşitleri:

- 1. Vahy-i Metlûv:** Okunan vahiydir. Kelimesi kelimesine nazil olmuş metindir. Namazlarda kıraatte okunan vahiydir. Yani Kur'an'ı Kerim'dir.
- 2. Vahy-ı Gayrı Metlûv:** Peygamber'in diliyle ifade edilen, namazlarda kıraatte okunmayan vahiydir ki Hadis-i Şerifler bu nevidendir.

Vahyin Geliş Şekilleri

Bu husus Kur'an'da Şûra sûresi 51. ayette şöyle geçmektedir:

"Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder." (Şûra (42), 51)

1. Allah'ın mesajları peygamberinin kalbine doğrudan yerleşmesi
2. Vahyin perde arkasından bildirilmesi
3. Sadık rüya (Bu vahiy çeşidi vahyin başlangıcında olmuştur. Sadık rüya ile hiçbir ayet ve sûrenin inmediği bildirilmektedir.)
4. Cebrail'in aslı sûretiyle görünerek vahiy getirmesi
5. Cebrail'in görünmeden çingirak sesine benzer bir vahiy getirmesi
6. Cebrail'in insan şeklinde görünmesi

Vahiy Esnasında Görülen Hâller

1. En soğuk günde bile Resulullah'ın alınının terlemesi
2. Resulullah'ın üzerine büyük bir ağırlığın çökmesi
3. Resulullah'ın yanında bazen arı uğultusuna benzer bir ses işitilmesi
4. Resulullah'ın sırt üstü yatıp üzerini örttürmesi ve yüzünün kızarması
5. Bunların dışında Resulullah'ın uykusunun gelmesi, vücudunun kaskatı kesilmesi

Vahiy ve İlham Arasındaki Farklar

1. Vahyin kaynağı belli, ilhamın kaynağı belli değildir.
2. Vahiy vasıtalı ilham ise vasıtasız olarak tecelli eder.
3. Vahiy son bulmuştur, ilham ise devam etmektedir.
4. Vahiy bağlayıcıdır, ilham ise bağlayıcı değildir.
5. Vahiy külli ve umumî, ilham ise cüz'î ve hususidir.
6. Vahiy bilgiler birbiriyle çelişmez ancak ilham bilgileri birbiriyle çelişebilir.

Vahiy Kâtipleri

Birçok sahabe vahiy kâtipliği yapmıştır. Medine Dönemi'nde Hz. Peygamber'e 65 kişi vahiy kâtipliği yapmıştır. Mekke'de ilk vahiy katibi Abdullah b. Sa'd b. Ebî Sarh', Medine'de ilk vahiy katibi Übey b. Ka'b'dir. Ondan sonra Zeyd b. Sabit vahiy kâtipliği yapmıştır.

Ebû Bekir, Ömer b. Hattab, Ali b. Ebî Tâlib, Osman b. Affan, Zübeyr b. Avvâm, Amr b. Âs, Huzeyle b. Yeman, Amir b. Führeyre, Muaviye, Abdullah b. Erkam, Talha b. Ubeydullah ve Halid b. Velid vahiy kâtiplerinden birkaçıdır.

Vahyin Yazıldığı Malzemeler

Hurma yaprakları, ince beyaz taşlar, kürek ve kaburga kemikleri, işlenmemiş deri, ince deri (rakk), çanak-çömlek parçaları, parşömen parçaları, tahta levhalar ve bez parçaları inen ayetlerin yazıldığı malzemelerdir.

Vahye Ait Bazı Terimler

El-Hadarî: Hz. Peygamber seferde değilken inen ayetler. Kur'an'ın ekserisi bu şekilde nazil olmuştur.

Es-Seferî: Seferde ve savaşta inen ayetler (Nisa sûresinin 176. Ayeti).

En – Nehârî: Gündüz nazil olan vahiyler (Kur'an'ın ekserisi gündüz nazil olmuştur).

El – Leyfî: Gece inen vahiyler (Tevbe / 118).

Es – Sayfî: Yaz mevsiminde inen ayetler (Nisa sûresi 176).

Eş – Şitâî: Kış mevsiminde nazil olan ayetler (Nur sûresi 11-26. Ayetler).

El – Firâşî: Hz. Peygamber yatağında iken inen ayetler (Maide sûresi 67. Ayet).

El – Ardî: Hz. Peygamber yeryüzünde iken nazil olan ayetler.

Es – Semâî: Hz. Peygamber semada iken inen ayetler (Bakara 285. Ayet).

Vahyin Nüzul Aşamaları

Levhi mahfuz inmesi → Yakın sema denen Beytu'l – izzeye indirilmesi (Âlimlerin çoğunluğuna göre buraya toptan indirilmiştir.) → Hz. Peygamber'e indirilmesi şeklindedir.

Kur'an'ı Kerim'de her şeyin yüce Allah'ın ilminde olduğu ve kaydedildiği bildirilir. Bu kayıtla ilgili olarak Levh-i mahfuz, kitab-ı meknun, ümmül kitab ve kitab-ı mübin kavramları kullanılmıştır.

NOT!**Vahyin Hz. Peygamber'e Parça Parça İndirilmesinin Hikmetleri**

1. Hükümlerde mükellefiyet hususunda Müslümanlarca kolaylık sağlamıştır.
2. Çoğunluğu okuma - yazma bilmeyen Arapların Kur'an'ı okuma ve anlamaları kolaylaşmıştır.

“Biz Kur'an'ı, insanlara dura dura okusun diye âyet âyet ayırdık ve onu peyderpey indirdik.” (İsra / 106)

3. Ona inanmayanların iç yüzleri ortaya çıkmıştır.

“Münafıklar, kalplerinde olan şeyleri, yüzlerine karşı açıkça haber verecek bir sûrenin üzerilerine indirilmesinden çekinirler. De ki: ‘Siz alay ede durun! Allah, çekindiğiniz o şeyi ortaya çıkaracaktır.’” (Tevbe, 64)

4. Soru ve sorunlara anında cevap ve çözüm getirilmiştir.
5. Vahyin sürekliliği Hz. Peygamber ve ashaba moral kaynağı olmuştur.
6. Yapılan hatalar anında düzeltilmiştir.
7. Kur'an'ın ezberlenmesi ve yazılması kolaylaşmıştır.
8. Kur'an'ın önceden başkası tarafından yazıldığı şüphesini ortadan kaldırmıştır.
9. İlahi irade tarafından değiştirilmesi gereken bazı hükümlerin zamanı gelince değiştirilmesine imkân sağlamıştır. (Nasih-Mensuh)
10. Böylece edebiyatçılara meydan okumuştur.

KUR'AN'IN MUSHAFLAŞMASI

- Hz. Peygamber kendine indirilen ayetleri önce ezberler sonra tebliğ ederdi.
- Hz. Peygamber ayetleri önce erkeklere sonra kadınlara okurdu. Onu dinleyenler yazı biliyorsa yazıyorlar, yazma imkânı olmayanlar ezberliyordu.
- İnen ayetler vahiy kâtipleri tarafından yazılıyordu.
- Bu ezberleme ve yazım Hz. Peygamber hayatta olduğu sürece devam etti.
- Hz. Peygamber'in vefatı sonrasında Yemame Savaşı'nda 70 kurrâ sahabe şehit edilince Hz. Ömer'in teklifiyle Hz. Ebu Bekir Dönemi'nde ayetler bir araya toplandı.
- Kur'an'ın bir araya toplanması işi Zeyd b. Sabit başkanlığında bir heyet tarafından yapıldı.

Sahabeyi Kur'an'ı Ezberlemeye Sevk Eden Sebepler

1. Güçlü bir hafızaya sahip olmaları
2. Namazda belli miktarda Kur'an okumanın gerekli oluşu
3. Kur'an'ın emir ve yasaklarına uymanın gerekli olması
4. Resulullah'ın Kur'an eğitimi ile bizzat ilgilenmesi
5. Kur'an okuyanlara verilecek sevabın büyük olması

Kur'an'ın Hz. Peygamber Dönemi'nde Bir Cilt Hâlinde Toplanmasının Sebepleri

1. Hz. Peygamber hayatta olduğu müddetçe vahyin devam ediyor oluşu
2. Ayet ve sûrelerin nüzul tarihine göre sıralanmıyor oluşu
3. Vahyin tamamlanmasıyla Hz. Peygamber'in vefatı arasındaki sürelerin kısa olması. (Âlimlerin çoğuna göre bu süre 9 gecedir.)

1. BÖLÜM

Zeyd b. Sabit'in Kur'an'ın Cem Komisyonu Başkanlığına Getirilme Sebepleri

1. Zeyd, uzun süre vahiy kâtipliği yapan bir kişi idi.
2. Resûlullah hayatta iken Kur'an'ın tamamını toplamıştı.
3. Zeyd, Kur'an'ın tamamını ezberleyen ve onu en güzel şekilde okuyan sahâbîlerden biriydi.
4. Zeyd'in kırâati, Hz. Peygamber'in son arzada Cebrâil'e sunduğu kırâat idi.
5. Zeyd, çok zeki bir kişiydi.
6. Zeyd, bütün Müslümanların güvenini kazanmış olan biriydi.

Hz. Peygamber'in vefâtından altı ay sonra başlayan Kur'an'ı toplama faaliyeti, yaklaşık olarak bir yıl sürmüştür. Toplanan bu nüshaya Abdullah b. Mes'ûd'un teklifiyle Mushaf adı verilmiştir. Kur'an'ın toplanma işi bitince Zeyd b. Sâbit onu baştan sona okumuş ve Ahzab sûresinin 23. âyetinin eksik olduğunu fark etmiş, bizzat kendisinin de Resûlullah'tan dinleyerek öğrendiği bu âyeti sadece, Huzeyme b. Sâbit'in yanında bularak Mushaf'taki yerine kaydetmiştir. Sonra Kur'an'ı bir defa daha baştan sona okumuş, bu defa Tevbe sûresinin son kısmının (yani son iki âyetinin) eksik olduğunu fark etmiş, onları da sadece Huzeyme b. Sâbit el- Ensârî'nin yanında bularak Mushaf'taki yerlerine yazmıştır. Sonra, eksik olup olmadığını anlamak için bir daha baştan sona okuyarak tetkik etmiş, bu defa en ufak bir eksiklik bulamamıştır.

NOT !**Toplanan Mushafın Bazı Özellikleri**

1. Bu nüsha en ince ilmi tespit usulleriyle toplanmıştır.
  2. Nüshaya tilaveti mensuh olmayan ayetler alınmıştır.
  3. Nüsha yedi harfi ihtiva etmektedir.
  4. Nüshanın doğruluğu icma ve tevatürle sabittir.
- ↳ Toplanan mushaf Hz. Ebû Bekir'e teslim edilmiş ve vefatına kadar onda kalmıştır. Hz. Ebû Bekir'in vefatı sonrasında Hz. Ömer'e onun da vefatı sonrasında Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa'ya teslim edilmiştir. Hz. Osman Dönemi'nde çoğaltılan bu nüshalar Basra, Kufe, Şam, Medine gibi bazı bölgelere gönderilmiştir.
  - ↳ Hz. Osman Dönemi'nde noktasız ve hareketsiz olan mushaf lar yanlı ş okunmaları engellemek için Ebu'l-Esved Ed-Düelî tarafından nokta şeklinde harekelen dirilmiştir.

Kur'an'ın Tanımı ve Unsurları**Kur'an'ın Unsurları**

- ↳ Kur'an, Hz. Muhammed'e vahiyle indirilmiş, tevatürle nakledilmiş, mushaf lara yazılmış, tilavetiyle ibadet edilen, Fatiha sûresi ile başlayıp Nas sûresiyle sona eren ilahî kelimadır.
- ↳ Kur'an'ın hedefi insanlığı hidayete erdirmek, insanlığa dünya ve ahiret saadeti getirmektir.

ÖNEMLİ NOT

Kur'an'ın herhangi bir sûresinde bir veya birkaç kelime ya da cümleden meydana gelen, başından ve sonundan ayrılmış bölümlerdir. Kur'an'ın ayet sayısı ihtilaf olmasına rağmen 6236 ayettir. Ayet sayılarındaki ihtilaf, sûre başlarındaki bismelenin ve hurufu mukattaanın müstakil bir ayet sayılıp sayılmaması ile ilgilidir. En uzun ayet Bakara sûresinin 282. ayetidir. İlk nazil olan ayetler Alak sûresi 1-5 ayetleridir. İhtilaf olma ile beraber en son ayetin Bakara sûresi 281. ayet olduğu âlimlerin çoğunluğu tarafından kabul edilmiştir.

- ↳ Neml sûresi 30. ayette geçen bismelenin ayet olduğu hususunda ihtilaf yoktur.
- ↳ Kur'an'da on dört ayet secde ayetidir. Bunlar: A'raf 206, Ra'd 15, Nahl 49, İsrâ 107, Meryem 58, Hac 18, Furkân 60, Neml 25, Secde 15, Sad 24, Fussilet 37, Necm 62, İnşikâk 21, Alak 19.

Tilâvet secdesinin yapılı ş şekli şöyledir: Tilâvet secdesi için ayağa kalkılır ve kibleye dönülür. "Niyet ettim Allah rızası için tilâvet secdesi yapmaya" (Namaz içinde sadece kalben niyet edilir.) şeklinde niyet edildikten sonra, eller yukarı kaldırılmadan "Allâhü ekber" denilerek secdeye varılır ve secdede, üç defa "sübhâne rabbiye'l-a'lâ" denilir. Sonra tekbir alınarak ayağa kalkılıp, "semi'nâ ve eta'nâ şufrâneke rabbenâ ve ileyke'l-masîr" okunduktan sonra tilâvet secdesi tamamlanmış olur.

NOT !

Tilâvet secdesi, Hanefilere göre **vâciptir**. Secdenin vâcip olması için secde âyetinin tamamının okunmasıyla bir kısmının okunması arasında bir fark yoktur. Aynı mekânda olmak şartıyla, aynı secde âyeti birkaç defa okunursa bir secde yeterlidir. Secde, namazda iken, namazın dışında, yalnız veya bir imama uymak suretiyle cemâat hâlinde de yapılabilir. Namaz dışında, hemen kırâatin ardından secde etmek vâcip değildir, daha sonra da yapılabilir. Namaz içinde olursa secde ayetinden sonra üç ayeti geçirmeden secde yapılmalıdır. Şayet secde âyeti ile kırâat sona erdirilir ve namaz için secde yapılırsa, bu secde tilâvet secdesi yerine de geçer ve tekrar tilâvet secdesi yapmaya gerek kalmaz.

ÖNEMLİ NOT

Sûre:

Sûre sözlükte, yüksek rütbe, mevki, şeref, yüksek bina, sûr gibi manalara gelir. Terim anlamı ise ayetlerden meydana gelen, başı ve sonu bulunan müstakil Kur'an parçası demektir. Kur'an'da 114 sûre vardır. Bu 114 sûrenin, Übey b. Ka'b'a göre 87'si Mekkî, 27'si ise Medenîdir. En kısa sûre Kevser Sûresi (3 ayet) en uzun sûre Bakara sûresi (286 ayet) dir. Tam bir sûre olarak ilk önce Fâtiha, en son da Nasr sûresinin indirildiği rivâyet edilmektedir. Kur'an'ın sûrelere ayrılması tevkîfidir, yani vahye dayanmaktadır.

- ☞ Sûreler isimlerini ilk kelimelerinden, başlarındaki hurufu mukattaadan, kıssalardaki şahıs veya topluluklardan, konulardan almışlardır. Bazı sûrelerin birden fazla ismi bulunmaktadır. Meselâ Fâtiha sûresinin, el-Vâfiye, el-Kâfiye, eş-Şâfiye ve es-Sebu'l-Mesânî gibi 20'den fazla ismi vardır. Bazen de birden fazla sûreye bir isim verilmiştir. Meselâ Zehrevân (Bakara-Âl-i İmrân) ve Muavvizetân (Felak-Nâs) gibi.
- ☞ Sûrelere isim verilmesinin tevkîfi olup olmadığı konusu ihtilâfıdır. Ancak hadîslerde Yâsîn, Kevser ve İhlâs gibi sûre adlarının geçmesi nedeniyle onların isimlendirilmelerinin tevkîfi olduğunun kabûlü daha doğru görünmektedir.

Sûrelerin Tertibi

Pek çok sûre tam olarak bir defada, bir kısmı da parça parça vahyedilmiştir. Bazen bir sûre tamamlanmadan, diğer bir sûrenin nâzil olduğu, hatta birden fazla sûreye ait âyetlerin bir anda indirildiği olmuştur. Bugün elimizde bulunan Mushaflardaki sûreler, iniş tarihine göre tertip edilmemiştir. **Sûrelerin tertibi konusunda üç görüş vardır:**

1. Sûrelerin tamamının tertibi Hz. Peygamber'e dayanmaktadır (tevkîfi). Bu görüşte olanlar, Hz. Osman Dönemi'nde yazılıp İmam adı verilen Mushaf'ı, ellerinde özel Mushafları olanlar da dâhil olmak üzere bütün ashâbın ittifakla kabul ettiğini delil olarak ileri sürmektedirler. Sûrelerin İmam Mushaf'taki tertibi, bugün elimizde bulunan Mushaflardaki tertibin aynısıdır.
2. Sûrelerin tamamının tertibi sahâbenin icthâdı ile olmuştur. Bu görüşte olanlar, Hz. Osman tarafından imhâ ettirilmeden önce, bazı sahâbilerin ellerinde bulunan Mushaflardaki sûrelerin tertibinin farklı olmasını delil göstermektedirler.

3. Sûrelerin tertibinin bir kısmının Hz. Peygamber'in bildirmesi, bir kısmının da sahâbenin icthâdı ile olmuştur. Bunlar arasında, tertibin tevkîfi olduğu görüşünün daha ağırlıklı olduğu söylenebilir.

Sûrelerin Tasnifi

Uzunluk ve kısalıklarına göre Kur'an'da sûreler şöyle tasnif edilmiştir:

1. **es-Sebu't-tuvel:** En uzun yedi sûre demektir. Bunlar, Fâtiha'dan sonra gelen Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En'âm, A'râf, Enfâl-Tevbe'dir. Bazıları Enfal-Tevbe yerine Yunus sûresini koymaktadırlar.
2. **el-Mi'ûn:** Birinci gruptan sonra gelen ve âyet adedi yüz civarında olan sûrelerdir. Bunlar yedi uzun sûrenin bitiminden Secde Sûresi'nin sonuna kadar olan kısımda yer alırlar.
3. **el-Mesânî:** Âyet adedi yüzden az olan sûrelerdir. Bunlar, Ahzâb sûresinin başından Kaf sûresinin başına kadar olan sûrelerdir. Bu sûreler, âyet sayıları es-sebu't-tuvel ve el-mi'ûn'dan az olması nedeniyle daha çok okunup tekrarlandığı için el-mesânî diye isimlendirilmişlerdir.
4. **el-Mufassal:** Mushafın son bölümü olup, Kaf sûresinin başından Nâs sûresinin sonuna kadar olan sûreleri içine almaktadır. Bu sûrelere, kısalığı sebebiyle besmele ile sık sık ayrıldığı için bu isim verilmiştir.

Mekkî ve Medenî Sûreler

- ☞ Mekke Dönemi'nde nazil olan sûrelere Mekkî, Medine Dönemi'nde nazil olan sûrelere Medenî Sûre denir.

Mekkî Sûrelerin Özellikleri

1. İçinde kella lafzı olan, içinde secde ayeti ihtiva eden, içinde Adem ve İblis kıssası bulunan (Bakara hariç), başında hurufu mukattaa bulunan (Bakara ve Âl-i İmrân hariç), içinde peygamberlerin ve geçmiş milletlerin kıssaları bulunan (Bakara hariç) sûreler Mekkî'dir.
2. Bazı istisnâlar dışında içinde "ey insanlar" ibaresi bulunup "ey iman edenler" ibaresi bulunmayan sûreler Mekkî'dir.
3. Mekkî sûrelerde şirke ve putperestliğe karşı mücadele vardır. Tek Allah inancı ve iman esasları vurgulanır.
4. Mekkî sûrelerde ayet ve sûreler kısa, hareketli ve vurguludur.

Mekkî Sûrelerin Muhtevâsı

- Mekkî sûrelerde şirke ve putperestliğe karşı bir mücadele vardır. Müşriklerin bâtil inançları çürütülerek şirk ortadan kaldırılmaya çalışılır.
- Tek Allah inancı, nübüvvet ve âhirete îmân esasları veciz ifadelerle anlatılır.
- İyi ahlaka sarılmaya ve istikamete teşvik ederler.
- Âyet ve sûreler kısa, ifadeler hararetili ve vurguludur.
- Kasemlere fazla yer verilmiştir.
- Mekkî sûrelerde, rûhânî cezbelere ve tatlı mûsikî ahenkler vardır.

Medenî Sûrelerin Özellikleri

- İçinde münafıklardan bahsedilen (Ankebût Hâriç), cihad izin veren ve cihad hükümleri barındıran sûreler Medenî'dir.
- Hudûd ve miras paylarından bahseden, bazı istisnâlar dışında "ey iman edenler" ibaresi barındıran, ibâdât ve muâmelattan ayrıntılı bahseden sûreler Medenî'dir.
- Ehl-i kitâbın bâtil inanışları ve yanlış davranışlarının anlatıldığı sûreler Medenî'dir.

KUR'AN'IN OKUNMASI**Yedi Harf (Ehrufu's – Seb'a)**

İhtilâflı olan yedi harften kastın şunlar olduğu ifade edilmiştir:

- Yedi harften maksat Arap kabilelerinden meşhur olan yedisinin lehçesidir. Bu kabileler Kureyş, Kinâne, Huzeyl, Hevâzin, Sakif, Yemen ve Temim'dir. Ancak bu kabilelerin hangileri olduğu konusu ihtilâflıdır. Ayrıca Kur'an'da sadece bu yedi kabilenin lehçesine ait kelime yoktur. Onda, kırka yakın dile ait kelime tespit edilmiştir.
- Yedi harften maksat aynı manaya gelen çeşitli lafızlardır.
- Yedi harften maksat yedi vechtir. Bu görüşü savunanlar çoktur.

Kıraat İlimi**Kıraat**

Kur'an'ın kelimelerinin eda keyfiyetlerini ve ihtilâflarını nakledenlerine isnat ederek bilmektir. Konusu telâfuzlarındaki ihtilaf ve edalarındaki keyfiyet bakımından Kur'an'ın kelimeleridir. Gayesi mütevâtır kıraatların zabt melekelerini elde etmektir.

On Kıraat Âlimi

- Nâfi: Râvîleri Kâlûn ve Verş'tir.
- İbn Kesîr: Râvîleri Bezzî ve Kunbul'dur.
- Ebû Amr: Râvîleri Dûrî ve Sûsî'dir.
- İbn Âmir: Râvîleri Hişâm ve İbn Zekvân'dır.
- Âsım: Râvîleri Ebû Bekir Şu'be ve Hafs'tır.
- Hamza: Râvîleri Halef ve Hallâd'tır.
- Kisâ: Râvîleri Leys ve Dûrî'dir.
- Ebû Ca'fer: Râvîleri İsâ b. Verdân ve Süleyman b. Cemmâz'dır.
- Ya'kûb: Râvîleri Ruveys ve Ravh'tur.
- Halef: Râvîleri İshak b. İbrâhîm ve İdris b. Abdülkerîm'dir.

Sahih Kıraatın Şartları

- Kıraat, sahih ve muttasıl bir senetle Hz. Peygamber'e ulaşmalı
- Takdirene ve ihtimalen de olsa Hz. Osman Dönemi'nde çoğaltılan nüshalardan birinin hattına uymalı
- Arap dilinin kaidelerine uygun olmalı

Senetleri Bakımından Kıraatların Çeşitleri

- Mütevâtir Kıraat:** Yalan üzerinde ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan bir grubun, aynı özellikteki bir topluluktan rivayet ettiği kıraattır.
- Meşhur Kıraat:** Senedi sahih, Arap dil kaidelerine uygun ve Hz. Osman Dönemi'nde çoğaltılan nüshalardan birinin hattına uygun ancak tevatür derecesine ulaşmamış kıraattır.
- Âhâd Kıraat:** Senedi sahih ancak diğer iki şarttan biri eksik kıraattır.
- Şâz Kıraat:** Senedi sahih olmayan kıraattır.
- Mevzu (uydurma) Kıraat:** Asılsız olarak yalnız okuyanına isnad edilen kıraattır.

☞ Mütevâtir ve meşhur kıraatle okumak gerekir. İnkâr edilmeleri caiz değildir. Âhâd, Şâz ve Mevzû kıraatle okumak caiz değildir.

Kıraatlerin Bugünkü Durumu

Âsım kırâati: Bugün Müslümanların ekseriyeti Kur'an'ı, Âsım kırâatinin Hafs rivâyetine göre okumaktadırlar. Mısırlılar, her ne kadar Nâfi kırâatinin Verş rivâyetini kabul etseler de daha kolay olduğu için Hafs'ın rivâyetini tercih etmektedirler.

Nâfi kırâati: Mısır hariç, Kuzey Afrika'da yaşayan Müslümanlar Kur'an'ı, Nâfi kırâatinin Verş rivâyetine göre okumaktadırlar.

Ebû Amr'ın kırâati: Sadece Sudan'ın bir kısmında okunmaktadır.

Kırâat ilmiyle ilgili çok sayıda eser yazılmıştır.

Bu eserlerden bazıları şunlardır:

- ☞ Ebu Bekir b. Mücâhid, *Kitâbu's-Seb'a*
- ☞ Mekkî b. Ebî Tâlib, *et-Tebşıra*
- ☞ Ebû Amr Osmân b. Sa'îd ed-Dânî, *Câmiu'l-Beyân fi'l-Kirâati's-Seb', et-Teysîr fi'l-Kirâati's-Seb'*
- ☞ Ebû Muhammed Kâsım b. Şâtîbî, *Hırzu'l-Emânî ve Vechu't-Tehânî*
- ☞ Muhammed b. Muhammed el-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kirâati'l-Aşr*

Vakıf ve İbtidâ

Vakıf, kelime üzerinde kiraata tekrar başlamak niyetiyle, adet olduğu şekilde, nefes alacak kadar bir zaman, sesi kesmektir. Kelime sonunda yapılır.

İbtida, ilk defa veya vakıf sonrasında okumaya başlama demektir.

Vakfın Kısımları**1. Vakfı Tam (Tam Vakıf)**

Kendisinden sonrası ile lafız ve mana yönünden alakası bulunmayan bir kelime üzerinde yapılan vakıftır. Bu vakfa vakfı lazim veya vakfı vacip de denir. Bu vakf yapıldığında kırâata, kendisinden sonraki lafızla devam edilir. Tam vakıfta, mutlaka vakıf yapılmalıdır, eğer yapılmazsa manânın bozulma ihtimali kuvvetlidir.

2. Vakfı Kâfi (Kâfi Vakıf)

Kelam lafız ve mana yönünden tamlanmış bununla beraber kendisinden sonrası ile anlam ilgisi varsa yapılan vakıftır. Fasilalarda ve ayet aralarında bulunur.

3. Vakfı Hasen (Hasen Vakıf)

Kelam, lafız ve mana bakımından tamamlanmakla beraber yine de onun kendisinden öncesi ve sonrası ile lafız yönünden bir ilgisi varsa yapılan vakıftır. Ayet başı veya ortasında olabilir. Eğer ayet başı değilse vakıf yapılan kelime veya evvelinden başlayarak okumaya devam edilir.

4. Vakfı Kabih (Kabih Vakıf)

Kelâm, lafız ve mana bakımından tamamlanmadan veya kendinden sonraki lafız ile her iki cihattan şiddetli alakası bulunan yerde yapılan vakıftır.

Kur'an okunurken durulması gereken yerlere bazı işaretler konmuştur. Bunlar:

1. **Mim:** Mutlaka durulmalıdır. Eğer geçilirse anlam bozulur.
2. **Tı** (Vakfı mutlak), **Cim** (Vakfı caiz), **Kıf:** Durmak evla, geçmek caizdir. Geçildiği zaman geriden alınmaz.
3. **Ze (Vakfı mücevvez), sad (Vakfı murahhas), kaf ve silli:** Geçmek evla durmak caizdir. Eğer durulursa okumaya, durulan yerin öncesinden başlanmaz.
4. **Lâ:** Durma demektir. Durulursa okumaya geriden başlanmalıdır. Kendisinden önceki ile ilgisi olan yerlerde bulunur. İbnu'l-Cezeriye göre bu işaret "vakıf yapılamaz" anlamına gelmez. Bunun manası şudur: Vakıf yapmak mümkün olmakla birlikte, kendinden sonrası ile başlamak güzel değildir. Bu işaretin bulunduğu yerde vakıf yapılırsa, okumaya geriden alınarak devam edilir. Şayet bu işaret âyet sonlarında bulunuyorsa bu, önceki âyetin manasının devam ettiğini gösterir. Bu gibi yerlerde durmak da geçmek de caizdir. Durulursa geriden alınmaz.
5. **Ayin:** Bir konunun veya kıssanın bitip başka bir konuya da kıssanın başladığını gösterir. Bu, hatimle namaz kılanların veya kıldırانların ya da kırâati uzun tutanların burada rukûya gitmelerinin uygun olacağı manası taşır.
6. **Kef:** Kef/ Kezâlike kelimesinden alınmış olup onun kısaltılmış şeklidir. Kendisinden önce hangi durak işareti geçmişse onun hükmünü taşır.
7. **Sin (Sekte):** Sekte ile okunması gereken yerleri gösterir.
8. İki grup üç nokta (vakf-ı muâneka/vakf-ı murâkabe). Bir veya birkaç kelime arıyla peş peşe gelen bu üçer adetlik iki grubun sadece birisinde durulur, her ikisinde birden durulmaz.

Kur'an'da sekte ile okunacak yerler Kehf sûresinin birinci ve ikinci ayeti, Yasin sûresinin 52. ayeti, Kiyame sûresinin 27. ayeti ve Mütâfifin sûresi 14. ayetidir.

NOT!